

u tohoto odboru 697,000.000 Kč. Rozdělení mezi ústavy domácí a zahraniční jest zde — stejně jako i v jiných odvětvích pojištění škodového — mnohem příznivější než v pojištění životním. Na domácí ústavy totiž připadá přes 80 % z celkové produkce, kdežto pojišťovny zahraniční nedosáhly ani 20 %. Vypacené požární náhrady činily v r. 1930 asi 494,000.000 Kč. Ostatní odvětví pojišťovací nedosáhla dosud takového rozšíření. Velikou skupinu vytvoří však v dohledné době t. zv. odbory úrazové, v nich zahrnuto jest pojištění úrazové, odpovědnostní a pojištění automobilů. Tato skupina docílila v r. 1930 příjmu na premiích 305,000.000 Kč, z čehož více než polovina připadá na automobilové pojištění odpovědnostní a pojištění proti rozbití aut. Vzhledem k rychle vzrůstající motorisaci a industrialisaci hospodářského života a přivoděné tím zvýšené možnosti úrazů a nehod mají odbory úrazové před sebou ještě velikou budoucnost a to tím spíše, že v novém občanském zákoníku chystá se podstatné zvýšení odpovědnosti za škody a v oboru odpovědnostního pojištění automobilového pomýšlí se na zavedení určité formy povinnosti pojišťovací. Jinou skupinou, jež jest v popředí zájmu veřejnosti, jsou t. zv. pojištění zemědělská, t. j. pojištění krupobitní a pojištění dobytka. V r. 1930 bylo docíleno v těchto odvětvích přes 58,000.000 Kč příjmu na premiích. Větší rozšíření těchto odborů však očekává se od připravovaného zřízení Čsl. krupobitní a dobytčí pojišťovny, jež za vydatné podpory finanční i správní z prostředků veřejných má učiniti tato pojištění zemědělcům přístupnějšími. Z ostatních odvětví pojišťovacích zasluhuje zmínky ještě pojištění proti škodám z krádeže vloupáním, v němž činil v r. 1930 premiový příjem téměř 65,000.000 Kč a pojištění dopravní, v němž příjem na premiích sestoupil na 55,000.000 Kč. Ostatní druhy pojištění mají pak již jen omezené pole působnosti nebo jsou ještě v počátcích, takže nedosáhly zatím většího významu. V poslední době upoutalo však pozornost veřejnosti pojištění úvěrové, zejména pojišťování vývozních úvěrů. Pojišťovny neponechávají si převzatá rizika cele na svůj účet, nýbrž postupují větší neb menší jeho díl podle druhu pojištění a jeho povahy buď navzájem jiným ústavům pojišťovacím nebo speciálním ústavům zajišťovacím (zajišťování). Tento podíl zajišťovací činí při pojištění životním v celku zhruba asi 25 %, v odvětvích

škodových pak podíl podstatně vyšší, a to v pojištění požárním a vloupacím asi 40 %, v odborech úrazových přes 50 %, v pojištění krupobitním a dopravním pak přes 60 % celkového příjmu na premiích. Tím stává se zajišťování význačnou složkou pojišťování, a to nejen proto, že rozdělení rizika na více ústavů umožňuje převzetí i těch nejtěžších pojištění, aniž byl přejímající ústav resp. kterýkoli z dalších zúčastněných ústavů ohrožen uskutečněním se rizika, neboť si každý ponechal z něho jen takový díl, jaký může bez obav ponechat na svůj účet, nýbrž i proto, že poskytuje pojistníku plnou jistotu za výplatu kapitálu resp. náhrady i při sebe vyšších částkách, což jest právě umožněno oním zúčastněním (ovšem nepřímým) mnoha ústavů. Je ovšem přirozeno, že zajišťování musí se dít též na základě mezinárodním, zejména v menších státech, čímž stává se zajišťování i důležitým faktorem národohospodářským.

Literatura.

Hermann-Otavský: „Soukromé pojišťovací právo československé“, 1921; Malkovský: „Sbírka předpisů o soukromém pojišťování“, 1925; Ehrenzweig: „Rechtsordnung der Vertragsversicherung“, 1929; Eckstein: „Das Gesetz über den Versicherungsvertrag“, 1932; Kašpárek: „O uzavření smlouvy pojišťovací“, 1920; Čapek: „Základy pojištění odpovědnostního“, 1931; Rozpravy Jednoty pro vědy pojistné; Pojistný Obzor, vyd. Dr. J. David; Ročenky čsl. soukromého pojišťovníctví z roku 1928 a 1931, vyd. Ed. Král.

Julius Čapek.

Poklad.

Základní předpisy povahy veřejnoprávní o postupu při nálezu pokladu jsou obsaženy spolu s úpravou vzniklých poměrů soukromoprávních pro oblast býv. rak. právního řádu v občanském zákoníku (§§ 398 až 401); pro oblast býv. uh. právního řádu nalezneme pak částečnou obdobu této úpravy v zásadách občanského práva na území tom platného. K nim druží se řada předpisů speciálních, na něž bude poukázáno v souvislosti s pojednáváním o věci samé. Z nich bylo by zvláště vytknouti dekret dvor. kanceláře z 15. VI. 1846, č. 970 sb. zák. soud. (č. 77 sb. zák. pol.), jímž bylo přímo pozměněno ustanovení § 399 obč. zák. Konečně zaslouží zmínky i stanovisko trestních zákonů k této věci.

Vzhledem k úzké souvislosti jest třeba pojednati o věci současně s hlediska práva správního, práva soukromého i práva trestního.

Definice. Podle § 398 obč. zák. jest třeba rozuměti p-em peníze, šperky nebo jiné cenné věci, které tak dlouho v úkrytu ležely, že jejich dřívějšího vlastníka nelze již zjistiti. Touto definicí vyloučeny jsou z pojmu „poklad“ věci ceny nepatrné, ohledně jichž nález platí patrně (arg. ze stylisace § 398 obč. zák.) všeobecné předpisy o nalezených věcech (§ 388 a násl. obč. zák.). Dále jest třeba, aby nalezené věci byly dříve již ve vlastnictví jiné osoby a ukryty. P-em jsou tedy i věci, jichž cena spočívá převážně nebo výhradně jen ve významu, jaký mají s hlediska archeologického nebo numismatického (srov. rozh. nejv. soud. dv. z 10. X. 1911, Pfaff-Schey, nová řada, č. 5593), nejsou jím však drahé kovy dosud nevydolované, zkameněliny, kostry předpotopních zvířat a pod. Z § 399 obč. zák. a z §§ 511, 1143 a 1147 obč. zák. vyplývá, že p-em rozumí se jen věci movité uvedeného druhu, jež jsou ukryty ve věci nemovité. Byly-li věci takové ukryty ve věci movité, je v literatuře sporno, zda má místo spíše analogie ustanovení o pokladu či o věcech skrytých (§ 395 a násl. obč. zák.). Konečně se vyžaduje, aby věci tvořící p. byly tak dlouho ukryty, že jejich vlastníka nelze již zjistiti. Tímto podstatným znakem liší se právě pojem p-u od pojmu věci skryté (§ 395 a násl. obč. zák.).

Stejně vymezuje rozsah pojmu „poklad“ i soudní praxe v oblasti býv. uh. právního řádu.

Oznámení nálezů správnímu úřadu. Pro oznámení nálezů p-u platí v oblasti býv. rak. právního řádu všeobecná ustanovení o nalezených věcech (§ 388 a násl. obč. zák.), jak lze vyvoditi ze znění § 398 obč. zák. a jak výslovně konstatuje dekret dvor. kanceláře z 15. VI. 1846, č. 970 sb. z. s. (č. 77 sb. z. pol.), v bodě 2. (viz heslo: Nalezené věci). Ze znění cit. dekretu lze též dovoditi, že odpadla povinnost „vrchnosti“ (Obrigkeit), t. j. obecního starosty (pokud se týče státního úřadu policejního) oznamovati hlášený mu nález p-u „zemské správě“ (zemskému úřadu), která je vyslovena v druhé větě § 398 obč. zák. Naproti tomu ukládá cit. dekret v bodě 3. „politickým úřadům“ (okresním úřadům a orgánům vykonávajícím jejich působnost), aby o nálezech numismatických a archeologických předmětů, které pro vědu nebo umění mohou mít význam, podaly zprávu zemskému úřadu politickému, který by o věci uvědomil příslušné veřejné ústavy nebo spolky. Dekretem dvor. kanceláře ze 14. VIII.

1846, č. 92 sb. zák. pol. bylo politickým úřadům ještě nařízeno, aby dohlížely na tyto nalezené věci. Ostatní obsah tohoto dekretu stal se změnou ústavních poměrů obsolentním. Stejně i dekret dvor. kanceláře z 5. III. 1812, č. 38 sb. zák. pol. Zákaz vývozu nebo zavlčení podobných předmětů, pokud je lze označiti za historické památky, vysloven je v nařízení Národního výboru z 29. X. 1918, č. 13 Sb. z. a n.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi má nálezce p-u podle § 366 trest. zák. o zloč. a přeč. (zák. čl. V/1878) povinnost oznámiti nález do 8 dnů „úřadu“. Tímto úřadem, jehož úkolem je bdíti nejen nad veřejnými, nýbrž i soukromými zájmy státu vyplývajícími z platných předpisů o nálezů p-u, je podle všeho okresní úřad (čl. 1 organis. zák., §§ 5 a 6 správ. říz.). Kdo p. hledá, může to také oznámiti předem úřadu. V tom případě prodlužuje se lhůta k oznámení nálezů na 30 dnů. K p-u, jenž má umělecký, historický nebo vědecký význam, mají veřejné ústavy (musea, university a pod.) předkupní právo. Musí býti tudíž o nálezů uvědoměny (viz nař. min. vnitra č. 14136/1872). Platnost nař. č. 13/1918 Sb. o zákazu vývozu historických památek vztahuje se i na Slovensko a Podkarpatskou Rus.

Nabytí vlastnictví k p-u. V zemích České a Moravskoslezské platí nyní o nabytí vlastnictví k nalezenému p-u ustanovení bodu 1. zmíněného již dekretu dvor. kanceláře z 15. VI. 1846, č. 970 sb. zák. soud., jež zní: „Ohledně p-u vůbec, jakož i ohledně archeologických nálezů upouští se napříště od třetiny, která podle § 399 ob. z. obč. je vyhrazena státní pokladně; p. budiž tudíž bez odpočtení této třetiny rozdělen mezi nálezce a vlastníka pozemku rovným dílem a při dělení vlastnictví budiž díl, který připadá vlastníkovu pozemku, rozdělen mezi vrchního a užitkového vlastníka.“ Tím změněn byl § 399 obč. zák., který přiznával z p-u po jedné třetině státu, nálezci a vlastníku pozemku. Otázka, zda nálezce a vlastník pozemku nabývají vlastnictví k příslušné části nalezeného p-u okupací, pokud se týče akcesí, či zda jde tu o zvláštní způsob nabývací nebo zda vlastník pozemku má vůči nálezci dokonce pouze nárok obligační, jest v literatuře spornou. V § 401 obč. zák. je ještě konstatována samozřejmá skutečnost, že za nálezce ve smyslu předchozích paragrafů s právy (a povinnostmi) z nich vyplývajícími nepovažuje se ten, kdo byl k hledání p-u zjednan smlouvou služební. Za nálezce je považovati za-

městnavatele, ať již je jím vlastník pozemku (jak předpokládá § 401 obč. zák.), či osoba jiná. Tato ovšem potřebuje k hledání p-u svolení vlastníka pozemku (§ 400 obč. zák.).

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi jest tato otázka řešena jinak. Nalezený p. připadá z polovice nálezci a z polovice vlastníku pozemku jen tehdy, nepřevyšuje-li jeho hodnota částku 150 zlatých. Jinak participují na něm rovnými díly nálezce, vlastník pozemku a stát. K p-u, jenž má umělecký, historický nebo vědecký význam, mají — jak již podotknuto dříve — veřejné ústavy (musea, university a pod.) předkupní právo, jemuž musí nabyvatelé vyhověti, majíce pouze nárok na odhadní cenu. Při odhadu je vzít v úvahu cenu, za kterou mohl by býti p. za dnešních poměrů prodán, a to nejen s přihlédnutím k hodnotě materiálu, nýbrž i k hodnotě vynaložené práce, jakož i k hodnotě s hlediska historického a pod. (viz rozhodnutí býv. uh. král. kurie č. 4293/1899).

Zatajení nálezu. Zatajení nálezu má podle § 400 obč. zák. za následek ztrátu podílu na p-u. Tento podíl připadá udavači a není-li udavače, státu. Zatajením nálezu rozumí se opominutí předepsaného oznámení obecnímu úřadu (státnímu úřadu policejnímu), nikoli tedy neoznámení nálezu vlastníku pozemku (srov. rozhodnutí nejv. soud. dv. ze 4. II. 1913, Pfaff-Schey, nová řada, č. 6290). Stejný důsledek má i každé jiné nedovolené jednání nálezce, na př. hledání p-u bez svolení vlastníka pozemku (a contrario náhodného nálezu) a j. Naproti tomu nezakládá zatajení nálezu p-u v oblasti býv. rak. právního řádu skutkovou podstatu trestného činu (viz § 201, lit. c, trest. zák. a dvor. dekret z 12. X. 1821, č. 1810 sb. zák. soud.). Nedovolené hledání p-u mohlo by býti — nehledíc k důsledkům § 400 obč. zák. — trestným jen, byl-li by při tom porušen nějaký platný předpis. Tak by tomu na př. bylo při hledání p-u v hrobech (viz § 306 trest. zák.), pod kterýžto případ nelze ovšem jistě zahrnovati hledání p-u v zevně neznatelných předvěkých pohřebištích.

Jinak je tomu na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Tam opomenutí oznámení o nálezu p-u příslušnému úřadu v předepsané lhůtě zakládá skutkovou podstatu přečinu „bezprávného přivlastnění nalezeného pokladu“ (§ 366 trest. zák. o zloč. a přeč., zák. čl. V/1878). Vedle trestu jest vysloviti i ztrátu příslušejícího podílu p-u.

Literatura

je výhradně civilistická a jest z velké části uvedena na příklad v Randově: „Právu vlastnickém“ dle rakouského práva“ (VI. vyd. 1917, str. 108 a násl.). Z poslední doby viz zejména Krémářovo „Právo občanské“ II., str. 192 a násl. (1928). Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus srov. pak zejména: Fajnor-Záturcký: „Nástin súkromého práva platného na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi“ (1924, str. 104 a násl.); Rouček: „Čsl. obec. obč. zákoník a obč. právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi“, 1926.

Josef Hoffmann.

Pokladny bratrské

viz Sociální pojištění.

Pokladny sirotčí.

A. S. p. v zemi České a Moravskoslezské. — B. S. p. v zemi Slovenské a Podkarpatoruské.

A. Začátky s. p. spadají do posledního desetiletí XVIII. stol. Reorganisovány byly cís. nař. č. 205/1858 ř. z. a instrukcí č. 123/1859 ř. z. Jsou s. p. hromadnými (kumulativními). Tvořily vždy jmění účelové, spravované soudy, jsouce vybaveny právy právnické osobnosti (plen. rozh. nejv. soudu ze 26. I. 1904, č. 146, jud. č. 165, Právník 1905, str. 83 až 86). Na této jich povaze nemění ničeho, že s. p. obvodu téhož vrchního soudu jsou v určitých směrech jednotně spravovány vrchními soudy.

Účel jich byl dvojitý: jednak zajistiti v době, kdy nebylo peněžních ústavů, peníze sirotků hypotekárnými zápůjčkami, při čemž tyto jsou poskytovány ze jmění společné podstaty majetkové, jednak poskytnouti zemědělskému stavu levný úvěr. Protože pak i ukládání hotovostí poručenou a opatrovanců do spořitelny bylo dlouhou dobu co do výše vkladů obmezeno (ještě podle zák. č. 198/1909 ř. z. jen do 3000 K — teprve zák. č. 302/1920 Sb. odstranil toto obmezení) a poskytování levného hypotekárního úvěru, i drobného, je nadále žádoucí, zůstaly s. p. dodnes.

Zřízeny jsou nyní u každého okresního soudu vykonávajícího pravomoc ve věcech poručenských (od 1. IV. 1931 také v Praze pro celé obvody okr. soudů civ. zde činných až na o. s. civ. Praha-vnitřní město).

Organisace s. p. je v podstatě tato: Berní úřady z poukazu příslušného poručenského soudu přijímají do úschovy a pokladničně spravují hotovosti soudních chránců vložené do s. p. (Podle § 193 nesp. pat., č. 208/1854 ř. z., rozhoduje poručenský